

BEZPEČNÁ KOMUNITA TŘEBOŇ TŘEBOŇ - SAFE COMMUNITY

Michaela Lavičková

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, katedra klinických oborů

Summary

The project "Safe community" of Třeboň is a long-term project dealing with prevention and reduction of seriousness of injury incidence in the given locality. It is complexly focused on all injury types and all inhabitant categories with special accent to injury prevention in children and seniors.

The aim is to influence positively the quantity and dangerous character of injuries in Třeboň, to implement the project in the program "Healthy city".

The author believes, on the base of long-term activity in the sphere of injury prevention, that it is possible to influence significantly the level of injury incidence with the help of appropriately chosen prevention activities, spread of knowledge of injury risks and involvement of the public into the cooperation on improvement of the environment of their home or work.

In the scope of the project, prevention campaigns aimed at risk behaviour and populations in the sphere of injuries are developed according to the needs of the chosen locality. Children belong to the most observed groups and cooperation with the basic school Sokolská was established. Further, we include seniors among the risk groups, and activities aimed to support their self-sufficiency are developed in cooperation with Parish Charity Třeboň.

In 2005, continuous monitoring of injury rate statistics was started in Třeboň. On the base of its analysis, it is planned to create other prevention activities, oriented specifically on specific problem spheres.

Now, only a year has passed since the start of the injury prevention activities, and so it is not possible yet to evaluate to which level the general aims were reached. Only information statistic data of injury rate in children for the first half of the year 2005 are available. Still, the cooperation with a lot of key institutions in the given city was successfully established, a series of prevention programs was implemented and the public is regularly addressed with information lectures and by local press.

Key words: injury – prevention – project - activities

Souhrn

Projekt „Bezpečná komunita“ Třeboň je dlouhodobým projektem, který se zabývá prevencí a snižováním závažnosti úrazové incidence v dané lokalitě. Je komplexně zaměřen na všechny typy úrazů a všechny kategorie obyvatel se speciálním akcentem na prevenci úrazů u dětí a seniorů. Cílem je pozitivní ovlivnění množství a nebezpečnosti úrazů v Třeboni, implementace projektu do programu „Zdravé město“.

Na základě dlouhodobé činnosti v oblasti prevence úrazů se autorka domnívá, že vhodně zvolenými preventivními aktivitami, šířením povědomí o rizicích úrazů a zapojením veřejnosti do spolupráce na zkvalitňování prostředí svého domova či práce lze významným způsobem ovlivnit míru úrazové incidence.

V rámci projektu vznikají dle potřeby zvolené lokality preventivní kampaně zaměřené na rizikové chování a populace v oblasti úrazů. Mezi nejvíce sledované skupiny patří děti, kdy byla navázána spolupráce se základní školou Sokolská. Dále mezi rizikové skupiny řadíme seniory, kdy ve spolupráci s Farní charitou Třeboň vznikají aktivity zaměřené na podporu jejich soběstačnosti.

V Třeboni bylo v roce 2005 započato kontinuální sledování statistiky úrazovosti. Na základě její analýzy je plánováno vytvoření dalších preventivních aktivit již specificky orientovaných na konkrétní problematické oblasti.

V současné době uplynul rok od započetí preventivně úrazových aktivit, kdy nelze zatím zhodnotit do jaké míry bylo dosaženo celkových cílů. K dispozici jsou pouze informativní statistické údaje úrazovosti u dětí za první polovinu roku 2005. Přesto se podařilo navázat spolupráci s mnoha klíčovými institucemi v daném městě, zrealizovat řadu preventivních programů a pravidelně oslovovat veřejnost informativními přednáškami a prostřednictvím místního tisku.

Klíčová slova: úraz – prevence – projekt - aktivita

Současný stav

Problematické úrazů a otrav se v současné době začala věnovat zvýšená pozornost, a to v celé republice. Základním důvodem je potřeba snížení úrazové incidence a zmírnění následků úrazů. Zájem odborníků, ale i širší veřejnosti je zvýšený v souvislosti s neuspokojivými výsledky ČR v oblasti úrazovosti. Česká republika je ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi, zejména zeměmi západní Evropy, jednou ze zemí s vysokým výskytem úrazů, tedy jednou z nejrizikovějších. Situace je tím závažnější, že úrazy jsou z velké části ovlivnitelné a dá se jim vhodnou a včasnou intervencí vyvarovat.

Úrazy a otravy v České republice patří mezi výrazně problematičtější oblasti. Ročně u nás v souvislosti s úrazy umírá kolem 9 000 lidí. Úmrtí na úrazy je na třetím místě v příčinách úmrtnosti u dospělé populace, avšak u dětí a mladistvích dokonce na místě prvním. V České republice ročně více než 300 000 dětí utrpí úraz. Přibližně 30 000 dětí je následkem úrazu hospitalizováno a 300 dětí následkem úrazu umírá. (2)

Úrazy

Definice úrazů zní: „Poškození zdraví, které vzniká náhle, působením vnější síly, která svou intenzitou přesahuje adaptační schopnosti organismu.“ (1) Úrazy jsou děleny na úrazy úmyslné a neúmyslné, označované odbornou literaturou jako intentional and unintentional injuries. Úrazy neúmyslné jsou způsobovány bez úmyslného zavinění, do jisté míry jsou dílem náhody. Do této skupiny úrazů patří zejména úrazy dopravní, pády, otravy, úrazy vzniklé v domácnosti, pracovní úrazy, tonutí, popáleniny, úrazy zapříčiněné působením elektrického proudu.

Druhou skupinou úrazů jsou úrazy tzv. úmyslné. Do této kategorie řadíme úrazy vycházející z úmyslu. Vznik těchto úrazů je spojen s primární vůlí poškodit zdraví své nebo druhé osoby. Úmyslné úrazy často souvisí s protiprávním jednáním, a tedy s kriminální činností. Mezi nejvíce závažné úmyslné úrazy patří ublížení na zdraví, zranění střelnou zbraní, vraždy či sebevraždy, znásilnění, zneužívání, týrání.

Projekt „Bezpečná komunita“

Projekt „Bezpečná komunita“, zaštitěný Světovou zdravotnickou organizací, je projektem zaměřeným na prevenci úrazů všech kategorií, tedy úmyslných i neúmyslných, dopravních,

školních, úrazů v domácnosti, při sportu a volnočasových aktivitách. Aktivity v rámci projektu jsou v dané lokalitě, která se snaží zabraňovat zraněním, ale i s nimi spojenými sociálními a ekonomickými dopady, orientovány na nejvíce rizikové skupiny místní populace. Tradičně mezi nejohroženější patří děti a senioři.

Na základě odborných expertíz bylo zjištěno, že lokální projekty jsou z hlediska efektivity přínosnější nežli aktivity např. na národní úrovni. Důvodem je skutečnost, že v rámci specifické lokality jsou aktivity determinovány a směřovány k řešení konkrétních problémů a rizik a nikoliv všeobecně definovaných cílů. (3) Projekt „Bezpečná komunita“ není v České republice novinkou. Jako první získalo toto ocenění v roce 2003 město Kroměříž a stalo se tak doslova průkopníkem osvědčené metody prevence úrazů u nás.

Výše zmíněný projekt stojí na několika pilířích, kdy primárním požadavkem je zapojení místních autorit, městským úřadem počínaje, přes praktické lékaře, zdravotnická střediska, školy, policii a další dostupná zařízení. Tím je ovšem učiněn pouze první krok. Velice důležité je samotné zapojení veřejnosti a dobrovolných sdružení do celého programu. (4)

Třeboň

V roce 2004 bylo rozhodnuto radou města Třeboně připojit se k dlouhodobému projektu Světové zdravotnické organizace „Bezpečná komunita“. Zastupitelé jihočeského města Třeboň tak dali najevo svůj zájem o zdraví, bezpečí a rozvoj města a jeho obyvatel.

Třeboň je významným kulturním a lázeňským městem s velkou návštěvností nejen v rámci domácí klientely, ale i řadu let vyhledávanou destinací zahraničních turistů či lázeňských hostů. Počet obyvatel v Třeboni v současnosti překračuje hranici osmi tisíc. Nejvíce obyvatel je zastoupeno v produktivním věku a mezi seniory, ale nezanedbatelný soubor tvoří také děti ve věku do 15 let.

Níže je popsán stav projektu po prvním roce intenzivní práce.

Cíle projektu „Bezpečná komunita“ Třeboň

- začlenění projektu do programu Zdravé město Třeboň, zapracování do Akčního plánu
- vytvoření vhodných preventivních projektů zaměřených na rizikové skupiny populace (dětí, senioři)
- realizace těchto preventivních projektů

- v městě Třeboni
- sledování úrazové incidence v lokalitě
- vytvoření statistického přehledu
- šířit povědomí o projektu informováním veřejnosti prostřednictvím místního tisku
- spolupráce s místní samosprávou, lékaři, policií, školami

Aktivity v rámci projektu v roce 2004 – 2005

Na konci roku 2004 byl splněn prvotní cíl a projekt byl úspěšně implementován do rámcového programu Zdravé město, jehož je Třeboň také realizátorem, a došlo k zapracování jeho cílů do Akčního plánu zdraví. Tím byl projekt zastřešen nejen Národní sítí Zdravých měst, ale zejména, což je pro tento typ aktivit nezbytné, získal podporu místního zastupitelstva.

Projekt „Bezpečná komunita“ Třeboň dal vzniknout mnoha preventivním aktivitám, zaměřeným nejen na úrazy neúmyslné, ale i na úrazy úmyslné. Spolupráce byla navázána kromě Městského úřadu také se základní školou Sokolská, která se stala pilotní školou pro realizaci všech aktivit orientovaných na děti od první do deváté třídy. Dále byla velice úzká spolupráce navázána s Městskou policií Třeboň a Farní charitou Třeboň. Všechny zmíněné instituce se významnou měrou podílely a stále podílejí na činnostech spojených s prevencí úrazů.

Jako první byl realizován na ZŠ Sokolská Třeboň preventivní program, jehož cílovou skupinou jsou děti od deseti let věku, které se již samy mohou účastnit silničního provozu na kole, s názvem „Bezpečný cyklista“. Díky tomuto projektu, původně schválenému v roce 2003 Ministerstvem zdravotnictví ČR jako projekt podpory zdraví (autorka byla spoluřešitelkou projektu č. 8077/1), se děti při jízdě na kole seznámily s pravidly silničního provozu, naučily se nejběžnější dopravní značení a v neposlední řadě měly možnost vyzkoušet si pod dozorem Městské policie praktickou jízdu na kole na předem připraveném dopravním hřišti. Programu se zúčastnilo na 50 dětí ze ZŠ Sokolská.

Dalším z úspěšně realizovaných preventivních činností bylo zapojení do projektu pod záštitou Centra dopravního výzkumu v Brně a BESIP „Pásovec“. Projekt „Pásovec“ je preventivně informační kampaní na podporu používání dětských zádržných systémů v autě a cílovou skupinou jsou děti ve školkách a na prvním stupni základních škol. Na 200 dětí z Třeboně bylo seznámeno s nutností používání dětských autosedaček a bezpečnostních pásů, se

zásadami jejich bezpečného používání a samozřejmě také s následky při rizikovém chování při jízdě autem. V oslovených třídách byla následně vyhlášena výtvarná soutěž na dané téma a dětem byla z výkresů udělána výstavka.

V souvislosti s preventivní kampaní „Pásovec“ byla ve spolupráci s Městskou policií připravena dopravně bezpečnostní akce se speciálním zaměřením na používání bezpečnostních pásů v autě. Na příjezdové cestě k místním základním školám byly postaveny dvě hlídky ve složení strážník Městské policie, učitelka a děti ze základní školy Sokolská, které prošly teoretickou částí kampaně. Pokud řidič se spolujezdci dodržovali pravidla silničního provozu a byly připoutáni, dostali od dětí postavičku pásovce na bezpečnostní pás. V opačném případě následovalo napomenutí a předání informačního letáku o důležitosti používání zádržných systémů v autě, zvláště u dětí. Preventivní kampaní bylo osloveno více než 400 dětí z Třeboně.

V projektu „Bezpečná komunita“ je věnována pozornost také stoupající agresi mezi školní mládeží, a proto byl v Třeboni realizován projekt zaměřený na prevenci úmyslných úrazů s názvem „Prevence násilí a násilně vzniklých úrazů“. Tento projekt byl původně také podpořen grantem Ministerstvem zdravotnictví, jako projekt podpory zdraví pro rok 2004 (autorka byla řešitelkou projektu č. 9133). Cílovou skupinou zde byly děti mladšího školního věku a jejich vychovatelé a rodiče.

Celá preventivní aktivita v oblasti násilí byla realizována formou otevřené diskuze mezi dětmi o rizicích a možnostech efektivní nenásilné obrany.

Projekt „Bezpečná komunita“ není zaměřen jen na dětskou populaci, jak již bylo zmíněno, a proto byl v Třeboni započat kurz trénování paměti pro seniory.

Kurz trénování paměti je z hlediska úrazovosti velkým přínosem. U seniorů je typická snížená schopnost adaptace na nové prostředí a s tím spojená rizika týkající se úrazů. Díky procvičování paměti a s tím spojenými aktivitami dochází k mentální aktivizaci seniorů a je podporována a udržována určitá míra jejich soběstačnosti.

Protože projekt „Bezpečná komunita“ je dlouhodobý, jsou připravovány další aktivity. V současné době je k realizaci připravována preventivně informační kampaň „Na kolo jen s přilbou“, vytvořená MUDr. Martinem Sedlákem z Bezpečné komunity Kroměříž, která se

zabývá podporou používání dětských cyklistických přileb u dětí. Dále bude pokračováno ve sběru dat úrazové incidence a pravidelném informování veřejnosti o stavu celého projektu.

Dílčí výsledky

Nezbytnou součástí celého projektu „Bezpečná komunita“ je sběr dat úrazové incidence. V Třeboni se podařilo do této aktivity zapojit pediatry, praktické lékaře pro dospělé i chirurgické ambulance. V současné době jsou k dispozici pouze orientační údaje o dětské úrazové incidenci za první pololetí roku 2005. Vzhledem k tomu, že sběr dat probíhá prvním rokem, nelze provést komparativní zhodnocení efektu projektu.

Legenda k výsledkům (viz příloha)

Graf č. 1 Počet úrazů u dívek a u chlapců za první polovinu roku 2005 v absolutních číslech
Z grafu vyplývá vyšší riziko úrazovosti u chlapců. Většina z nich byla u chlapců způsobena v důsledku sportovních aktivit.

Graf č. 2 Prostředí, kde úrazy vznikly
Mezi nejrizikovější prostředí z hlediska námi získaných údajů u dětí patří domov, dále pak

sportovní prostředí a škola. Je zde evidentní spojitost mezi množstvím úrazů a časem, který dítě v jednotlivých prostředích stráví. Doma a ve škole dítě prožije největší část během týdne.

Graf č. 3 Poraněné části těla

Nejčastěji poraněnou částí těla v námi sledovaných případech byly končetiny a hlava. Většinou se jednalo o úraz lehký, nicméně v 7 případech z 51 muselo být dítě operováno.

Graf č. 4 Typy úrazů

Nejvíce vzhledem ke sledovaným úrazům došlo k pohmoždění měkkých částí těla, dále pak následují distorze, luxace a zlomeniny.

LITERATURA

1. Benešová, V.: Epidemiologie dětských úrazů. Seminář CEPDÚ. Praha: 2001.
2. Grivna, M.: Metodika prevence úrazů na komunitní úrovni. 1. vyd. Praha: 2. lékařská fakulta UK, 1999. ISBN 80-238-4154-8
3. Rothman, J., Tropman, J. E.: Strategies of Community Intervention. 5. vyd. Itasca, Illinois: F.E. Peacock Publisher, INC., 1995. ISBN 0-87581-390-9
4. Kozlová, L.: Sociální služby, Triton, Praha, 2005, 72 s., ISBN 80-7254-662-7

*Michaela Lavičková
mlavick@email.cz*

PŘÍLOHA

